

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI
Delikanlı

© 2004 İletişim Yayıncılık A.Ş., Dünya Klasikleri / 1. BASIM
2004-2010, İstanbul (5 baskı)

Подросток

- © Önsöz: 2003, Joseph Frank, “Notes for A Raw Youth”,
The Mantle of the Prophet
Önsözün hakları Aslı Karasuil Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Georges Borchardt, Inc.'den alınmıştır.
- © Sonsöz: 1931, Edward Hallett Carr, “Dostoevsky as Psychologist -
A Raw Youth”, *Dostoevsky (1821-1881): A New Biography*
Sonsözün hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Curtis Brown Group Ltd.'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 993 • İletişim Klasikleri 18

ISBN-13: 978-975-05-1269-8

© 2013 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM

1-5. Baskı 2013-2022, İstanbul

6. Baskı 2025, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Güneş Akkor, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Edvard Munch, “Andreas Pencere Önünde”, 1883

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Beyza Altay, Cem Tüzün

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

Delikanlı

Подросток

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

JOSEPH FRANK'İN ÖNSÖZÜ VE
EDWARD HALLETT CARR'IN SONSÖZÜYLE

FYODOR MIHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI doktor bir babanın oğlu olarak, 11 Kasım 1821'de Moskova'da doğdu. Çocukluğunu Moskova'daki Marya Hastanesi'nin bir lojmanında, zorba ve alkolik bir baba ile hasta bir anne arasında geçirdi. Küçük yaştan itibaren edebiyatla ilgilenmeye başladı ve Puşkin, Goethe, Cervantes gibi yazarlarla tanıştı. 1837'de annesini kaybetti ve ertesi yıl St. Petersburg'daki Askeri Mühendislik Okulu'na gönderildi. Babasının ani ve şüpheli ölüm haberini burada aldı. Bu kayıp üzerine bunalıma giren Dostoyevski, 1839 yılında ilk sara nöbetini geçirdi. 1844'te edebiyatla daha yakından ilgilenebilmek için askerlik mesleğinden istifa etti. 1846'da ilk romanı *İnsancıklar* yayımlandı ve edebiyat çevrelerinde büyük ilgiyle karşılandı. Ne var ki ardından gelen çalışmaları *Öteki* (1846), *Ev Sahibi* (1847), *Beyaz Geceler* (1848) aynı başarıyı sağlayamadı ve ilk romanında kendisine destek veren ünlü eleştirmen Belinski'nin alaylarına hedef oldu. Aşırı duyarlı ve sinirli bir kişiliğe sahip olan Dostoyevski bunun üzerine ruhsal çöküntü yaşayarak hastalandı. 1849'da Çar I. Nikola'nın baskıcı yönetimine karşı faaliyetlerinden dolayı tutuklandı ve ölüm cezasına çarptırıldı. İnfazın uygulanmasına dakikalar kala, cezası Sibirya'da dört yıl kürek mahkûmiyetine çevrildi. Hapiste okumasına izin verilen tek eser *İncil*'di. Bu süre boyunca etrafını kuşatan, horlanan ve ezilen kesimi yakından tanıma fırsatı buldu. 1854'te serbest bırakıldıktan sonra Semiapalatinsk'te zorunlu kışla hizmetine gönderildi ve subaylığa kadar yükseldi. 1857'de yoksul ve dul Marya Dimitriyevna İsayeva ile kendisine mutluluk getirmeyen bir evlilik yaptı. Edebiyata dönüşü *Amcanın Rüyası* (1859) isimli, mizah öğeleri barındıran Gogolvari öyküyle oldu. Aynı yıl yayımladığı kısa romanı *Stepançikovo Köyü ve Sakinleri* (1859) de istediği ilgiyi göremedi. 1860'ta tefrika edilen ve toplum dışına itilmiş kişilerin anlatıldığı *Ölü Bir Evden Hatıralar* ile kendini edebiyat çevrelerine tekrar kabul ettirdi. Tolstoy ve Turgenev'in övdüğü eser Sibirya'daki mahkûmiyetinden derin izler taşıyordu. 1861'de ağabeyiyle birlikte *Vremya* (Zaman) adlı dergiyi çıkarmaya başladı. Bu dergide Batı karşıtı Slavcı düşüncelerini savunduğu tartışma yazıları yayımlandı. Ardından, eleştirmenlerin sert tepkilerine sebep olan fakat okur tarafından beğeniyile karşılanan *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* yayımlandı. Yoğun çalışma temposu nedeniyle sağlığı bozulan Dostoyevski, doktorunun tavsiyesi üzerine 1862'de hayalini kurduğu Avrupa seyahatine çıktı. Fransa, İngiltere ve İtalya'yı kapsayan bu kısa gezinin ardından, 1863'te Batı kültürünü eleştirdiği *Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları*'ni kaleme aldı. Aynı yıl yayımlanan bir yazı sebebiyle dergisi kapatılınca yeniden mali krize sürüklendi. Maddi sıkıntılardan kurtulma umuduyla Almanya, Wiesbaden'e kumar oynamaya ve bir süredir ilişki yaşadığı Polina Suslova ile buluşmaya gitti. Birkaç yıl sonra yayımladığı *Kumarbaz* bu dönemde yaşadığı büyük yıkımları anlatır. 1864'te Rusya'ya döndükten sonra ağabeyiyle *Epoha* (Çağ) adında yeni bir dergi çıkardı ve *Yeraltından Notlar*'ı burada tefrika etmeye başladı. Aynı yıl karısını ve ağabeyini kaybetti. Bunu izleyen on yıl boyunca, Dostoyevski art arda *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1868), *Cinler* (1872), *Delikanlı* (1875) gibi başyapıtlarını kaleme aldı. Sürekli borç baskısı altında yaşayan ve alacaklıları tarafından sıkıştırılan yazar, daha hızlı çalışmak için işe aldığı yirmi yaşındaki sekreteri Anna Grigoriyevna Snitkina'yla, karısının ölümünden üç yıl sonra, 1867'de evlendi. Bu evlilikten doğan kızı üç aylıkken ölünce derin bir sarsıntı yaşadı ve deliliğin eşiğine kadar sürüklendi. Bu dönemde yoksulluk, sara nöbetleri ve kumar tutkusuyla boğuştu. 1874'te solunum yetmezliği tedavisi için bir süreliğine Almanya'ya gitti. 1880'de Puşkin anıtının açılışında konuşma yapmak üzere Moskova'ya davet edildi; konuşması hem halk üzerinde hem de edebiyat çevrelerinde büyük yankı uyandırdı. Yazarlık hayatı boyunca işlediği önemli temaları bir araya getirdiği *Karamazov Kardeşleri*'i ölümüne üç ay kala tamamladı. Dostoyevski 9 Şubat 1881'de St. Petersburg'da hayatını kaybetti. Kalabalık bir halk kitlelerinin katıldığı cenaze töreninin ardından, Tihvin Mezarlığı'na defnedildi.

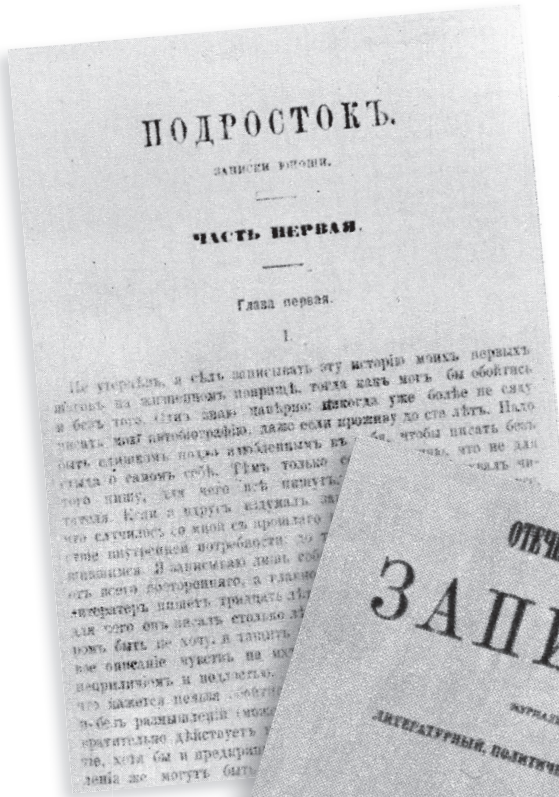
İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER.....	7
KRONOLOJİ	15
ÖNSÖZ	
<i>DELİKANLI</i> ÜZERİNE NOTLAR / JOSEPH FRANK	27

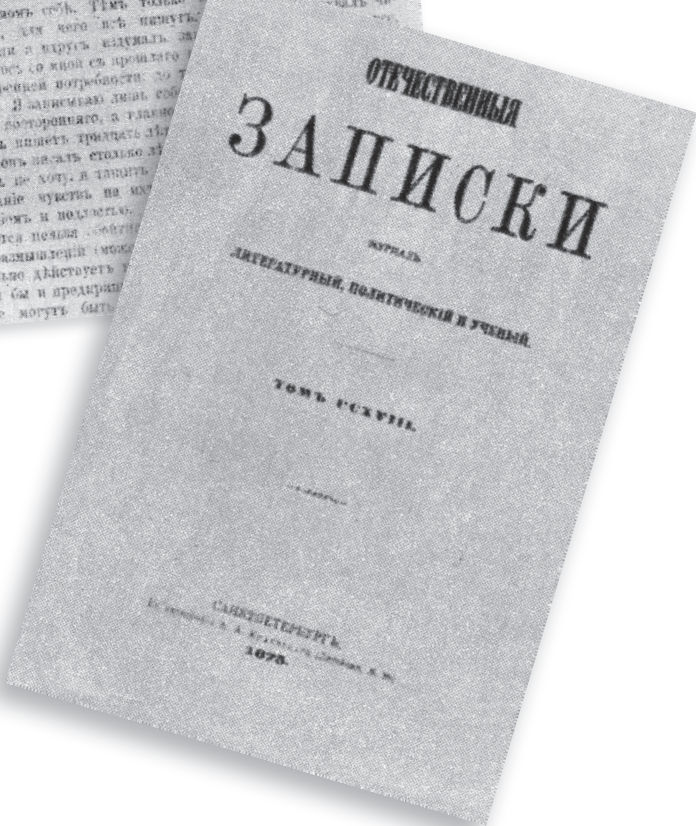
Delikanlı

<i>Birinci Bölüm</i>	53
<i>İkinci Bölüm</i>	263
<i>Üçüncü Bölüm</i>	427
SONSÖZ	
PSİKOLOG OLARAK DOSTOYEVSKİ: <i>DELİKANLI</i> /	
EDWARD HALLETT CARR.....	665

[illegible]

Delikanlı'nın
tefrika edildiği
Oteçestvenniye
Zapiski (Yurt Notları)
dergisinin kapağı ve
ilk sayfası (1875).

Delikanlı

Birinci Bölüm

I

Dayanamadım artık, yaşam yolunda ilk adımlarımın anılarını, elinizdeki bu anıları yazmaya karar verdim. Vermesem de değişen bir şey olmazdı ya... Ama, şunu kesinlikle biliyorum: Yüz yıl bile yaşasam, böyle bir işe bir daha girişmeyeceğim, anılarımı yazmaya kalkışmayacağım. Utanmadan, sıkılmadan kendi üzerine yazabilmesi için insanın pek bayağı bir biçimde kendine tutkun olması, kendini beğenmesi gerekir. Ne var ki ben herkesin yazdığı nedenle, yani okuyucunun övgüsünü kazanmak amacıyla yazmadığım için kendimi birazcık olsun bağışlayabiliyorum. Biraz önce, artık sabrım tükenip, son bir yılda başımdan geçenleri en ince ayrıntısına varana dek yazmak geldiyse aklıma, bu, her şeyden önce, içimde duyduğum çok güçlü, önüne geçemediğim bir istektendir. Olanlardan öylesine şaşkınum ki... Konuya yabancı, konuyla ilgili olmayan olaylara yer vermekten, özellikle yazınsal güzellikler yaratmak hevesinden kaçınarak yalnızca olanları anlatacağım. Bir edebiyatçı otuz yıl yazar, sonra bunca yıl niçin yazdığını kendisi de bilmez. Ben edebiyatçı falan değilim. Olmak da istemiyorum. Ruhumun derinliklerini, duygularımın güzel anlatımını edebiyat pazarına sürmeyi de uygunsuz, çirkin bir davranış sayıyorum. Ama üzülerek şunu da sezinliyorum, duyguları hiç anlatmadan, düşün-

celeri (belki en bayağılarını bile) söylemeden de olmayacak: Kişi yalnızca kendi için bile yazmış olsa, edebiyatın onun üzerinde ne kötü etkisi olduğunu görüyorsunuz işte... Düşünceler pek aşağılık, bayağı bile olabilirler. Birinin değerli saydığı bir şey başkalarınca son derece değersiz sayılabilir. Ama bırakalım bütün bunları şimdi. İşte böylece bir önsöz bile yazdım sayılır. Bundan böyle bir daha da olmayacak. Başlayalım artık. Dünyada bir işe, (ne çeşit olursa olsun) başlamakta daha akıllıca bir şey yoktur.

* * *

Öyküme, *onu* ömrümde ilk kez gördüğüm günden, yani geçen yılın 19 Eylülü'nden başlayacağım. Daha doğrusu, başlamak istiyorum.

Ama daha hiç kimse hiçbir şey bilmezken benim tutup, damdan düşer gibi, o gün kimi gördüğümü anlatmam doğru olmayacak sanırım. Bu deyişin bile bayağı olduğu inancındayım ama, neyse: Yazınsal güzelliklerden kaçınacağıma söz vermeme karşın, daha ilk satırda bu güzelliklere saplanıp kalmam bağışlanacak şey değil. Üstelik kişinin anlaşılır bir dille yazabilmesi için yalnızca istek de yetmiyor. Bunun yanında, yazmak, başka hiçbir dilde, Rusçada olduğu kadar güç değildir sanırım. Buraya kadar yazdıklarıma şöyle bir göz attım, kafamdakilerin yazdıklarımından çok daha üstün, akıllıca oldukları kaçmadı gözümünden. Akıllı bir kişinin söylediklerinin kafasındakilerden çok daha sıradan, basit olmasının nedenini hep düşünmüşümdür. Çok kez geldi başıma bu, ilk kez olmuyor. Özellikle bu son, uğursuz yıl süresince insanlarla olan sözlü ilişkilerimde bu ikilik, yani söylediklerimle söylemek istediklerim arasındaki fark, çok acı çekti bana.

Söze Eylül'ün 19'undan başlayacağımı söyledim ama, okuyucumun, olayları daha iyi anlayabilmesi için kimin nesi olduğum, sözü geçen güne kadar nerelerde olduğum, o sabah kafamdaki düşünceler üzerine birkaç sözcük sıkıştırmahıymı araya.

* * *

Liseyi geçen yıl bitirdim. Yirmi bir yaşındayım. Soyadım Dolgorukiy. Yasal babam, Versilovların eski kölesi Makar İvanoviç Dol-

gorukiy'dir. Her ne kadar sözcüğün tam anlamıyla yasadışı bir evlat olduğumdan kimsenin en küçük bir kuşkusu yoksa da, yasal bir babamın olması yasal bir evlat sayılmama yetiyor. Dinleyin, anlatayım: Bundan yirmi iki yıl önce, yirmi beşinde toprak sahibi olan Versilov (gerçek babam odur), Tulsk ilindeki çiftliğine gelmiş. Kişiliğinin o yaşta henüz gelişmediğini, çocukluğu üzerinden atamamış olduğunu sanıyorum. Bu adamın, çocukluğundan beri beni bu denli şaşırtan, ruhumun derinliklerinde bu denli etkisi olan, daha uzun yıllar da geleceğimi zehirleyecek, ona yön verecek bu adamın, şimdi bile bilmediğim birçok özelliği olması şaşılacak şeydir. Ama bunları anlatmayı sonraya bırakıyorum. Öyle hemen söyleniverecek, anlatılabilecek cinsten şeyler değildirler çünkü. Onun üzerine yazacağım daha başka şeylerle de dolu olacak defterim.

Tam o sıralar, yani yirmi beş yaşın eşiğinde dul kalmıştı. Soylu, ama pek zengin olmayan Fanariotova ailesinden olan karısından bir oğlu bir kızı vardı. Versilov'u bu denli erken bırakıp öteki dünyaya göçen bu kadın üzerine bildiklerim pek kesin değildir. Öteki bildiklerimin yanında daha bir sisli, belirsiz kalırlar. Bunun yanında, Versilov benimle bazen son derece içten oluyorduysa da, beni her zaman karşısında bir çocuk olarak görmesi, önemsememesi, küçümsemesi, bana karşı kapalı olması yüzünden onunla ilgili birçok şeyi öğrenmemişimdir. Ama önce şunu söyleyeyim, toplam dört yüz bin, belki de daha çok tutan, oldukça büyük üç mülkün altından girip üstünden çıkmış, har vurup harman savurmuş bir adamdı. Şimdi de avucunda tek bir kapik kalmamıştır kuşkusuz.

Yıllar sonra bana söylediğine göre, o zaman "Tanrı bilir niçin" köye gelmiş. Her zaman olduğu gibi, çocukları gene yanında yokmuş. Akrabalarının yanında kalıyorlarmış. Yasal olsun yasadışı olsun, çocuklarına hep böyle davranmıştır zaten. Çiftlikte çok sayıda toprak kölesi varmış. Makar İvanoviç Dolgorukiy de bunlardan biriymiş. Bir daha sözünü etmemek için burada kısaca söyleyip geçeceğim: Soyadına benim kadar kızan, ifrit olan pek az insan vardır. Kuşkusuz, budalaca bir şey bu. Ama ne yaparsınız ki, gerçek bu. Yeni bir okula girdiğimde, sınıf arkadaşlarım; hesap vermek zorunda olduğum her öğretmen, mürebbiye, müfettiş, papaz, da-

ha aklınıza kim gelirse, soyadımı sorduklarında, benden “Dolgorukiy” yanıtını alınca, nedense her zaman.

“Prens Dolgorukiy mi?” diye sormak gereksinimini duymuşlardır.

Ben de her defasında bu aylaklara: “Hayır, *yalnızca* Dolgorukiy,” demek zorunda kalıyordum.

Sonunda bu *yalnızca* sözcüğü çileden çıkarmaya başlamıştı beni. Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim, bu soruyu sormayan bir kişi anımsamıyorum: Herkes, söz birliği etmişçesine, aynı şeyi soruyordu. Kuşkusuz, bazılarına bu hiç mi hiç gerekli değildi. Bir kişiye bile olsa, Prens Dolgorukiy olup olmadığının gerekli olabileceğini düşünemiyorum. Ama herkes, kesinkes herkes soruyordu bunu. Yalnızca Dolgorukiy olduğumu öğrenince de, çoğunlukla beni yukarıdan aşağı şöyle bir süzdükten sonra, bunu niçin sorduklarını kendilerinin de bilmediklerini belli eden bön bir bakışla yüzüme bakıyor, yanımdan uzaklaşıyorlardı. Hele okul arkadaşlarım bu soruyu sorarlarken herkesten daha bir kırıncı oluyorlardı. Öğrenci dediginiz, “yeni”yi nasıl sorguya çeker, bilirsiniz. Ezilip büzülen, sıkılganlıktan ne yapacağını bilemez her zavallı “yeni”, okula girdiği ilk gün (bu ne çeşit bir okul olursa olsun, değişmez) bütün öğrencilerin ortak kurbanıdır. Sağdan soldan buyurular yağar üzerine. Uşakmış gibi davranırlar ona. Kızdırırlar, alay ederler. Sağlıklı, gücü kuvveti yerinde bir eski öğrenci gelir, kurbanının karşısına dikilir; alaylı, sert bakışlarla uzun uzun süzer onu. “Yeni” sessiz durur, bir şey söyleyemez. Hele yüreksizin biriye, yan gözle bakar, kaderini bekler.

“Soyadın ne senin?”

“Dolgorukiy.”

“Prens Dolgorukiy mi?”

“Hayır, *yalnızca* Dolgorukiy.”

“Yalnızca ha! Salak!”

Haklıdır. Prens olmadan Dolgorukiy soyadını taşımaktan daha budalaca ne olabilir. Hiç suçum yokken, alnımda bu salak damgasını ister istemez taşıyordum. Bu soruya artık pek kızmaya başladığımda “Prens Dolgorukiy mi?” diyene, “Hayır,” diye yanıt veriyordum, “eski bir kölenin, bir köylünün oğluyum.”

Daha sonraları iyice çileden çıkmaya başladığımda ise, prens olup olmadığımı öğrenmek isteyeneye hemen yapıstırıyordum yanıtı:

“Hayır, eski efendim Bay Versilov’un yasadışı, eski köle Makar İvanoviç’in ise yasal oğlu, yalnızca Dolgorukiy’im.”

Böyle söylemeye lisenin altıncı sınıfında başlamıştım. Çok geçmeden bunun bir aptallık, serserilik olduğunu anladıysam da, bu huyumdan hemen öyle çabucak vazgeçmedim. Öğretmenlerimden biri (ondan başkası da olmamıştı zaten) içimin “birtakım intikamcı, toplumcu düşüncelerle dolu olduğunu” söylemişti. Ondan başka herkes bu çıkışıma, bana hakaret gibi gelen bir sessizlikle, vurdumduymazlıkla karşılıyordu. Sonunda arkadaşlarımdan, yılda ancak bir kez konuştuğum, zehir dilli biri günün birinde yüzüme bakmadan, ciddi bir tavırla, “Besbelli bu çeşit duygular bir övünme hazzı, bir gurur veriyor size,” dedi. “Gurur duyacağınız bir yanı olsa gerek. Ama sizin yerinizde olsam, piç olduğumu öyle temcit pilavı gibi ikide bir öne sürmez, bayram yapmazdım... Bir evlatlıksınız siz!..”

O günden sonra yasadışı çocuk olmamla övünmeyi bıraktım.

Gene söylüyorum. Rusça yazmak zordur: Bakın, soyadıma kızdığımı anlatabilmek için üç sayfa doldurmama karşın, okuyucu belki de, öfkemin özellikle, prens değil de yalnızca Dolgorukiy olduğum için kabardığı kanısına varmıştır bile. Yeni baştan, bir daha anlatmak, kendimi temize çıkarmaya çalışmak küçük düşürür beni; yapmayacağım bunu.

* * *

Çiftlikteki köylü kalabalığının arasında Makar İvanoviç’ten başka, bu ellilik kölenin durup dururken evlenmek istediği on sekizinde bir de kız varmış. Bilindiği gibi, toprağa bağlı kölelerin bulunduğu devirde köylülerin evlenmeleri efendilerinin izniyle, dahası çoğunlukla buyruğuyla olurdu. Halam (asıl halam değil kuşkusuz, çiftlikteki halam) da o sıralar oradaymış. Nedendir bilinmez, yalnızca benim değil, aralarında bir akrabalığın bulunması bile kuşkulu Versilov ailesinin de halası bilirdi onu herkes. Tatyana Pavlovna Prutkova’ydı adı. İlin o bucağında kendisinin de

otuz beş kölesi varmış. Versilov'un beş yüz kölelik çiftliğini yönetmiyormuş ama, komşuluk adına çiftlik işleriyle ilgileniyormuş... Bu ilgi, öğrendiğime göre, öğrenim görmüş, bilgili bir kâhyanınkinden hiç de aşağı kalmıyormuş hani. Ama benim anlatmak istediğim onun bu alandaki becerisi değil şimdi: Her çeşit yaltaklanma, övme, yüze gülme duygusunu bir yana bırakıp Tatyana Pavlovna'nın iyi yürekli, dahası ilginç bir kişi olduğunu söylemek istiyorum, o kadar.

İşte, içe kapanık Makar Dolgorukiy'in (o zamanlar içe kapanıkmış, öyle söylediler bana) evlenmek isteğini Tatyana Pavlovna geri çevirmek şöyle dursun, nedense desteklemiş bile. Sofya Andreyevna (on sekiz yaşındaki köle kız, yani annem) birkaç yıl önce öksüz kalmış. Makar İvanoviç Dolgorukiy'i pek sayan, kimsenin bilmediği bir nedenle ona minnet borcu bile olan gene Versilov'un köle köylülerinden babası, altı yıl önce ölüm döşeginde, hatta son solugunu vermesine on beş dakika kala, bütün öteki kölelerle papazın önünde Makar Dolgorukiy'i yanına çağırarak, köle olduğu için böyle bir şeyi söylemeye hiç de hakkı olmadığı bir yana, gerektiğinde sayıklama bile sayılabilecek bir durumda, kızını göstererek herkesin duyabileceği bir sesle, ısrarla şöyle vasiyet etmiş: "Büyüt ve evlen onunla." Herkes duymuş bunu. Makar İvanoviç'in sonra ne düşünerek, yani büyük bir istekle mi, yoksa görev saydığı için mi onunla evlendiğini bilemiyorum. Yalnız tören sırasında son derece kayıtsız olduğu bir gerçek. O zamanın koşullarında bile kendisini gösterebilmiş bir adamdı. Okumuş denemezdi (gerçi kilise girdi-çıkısını, ayrıca bazı azizlerin –özellikle yaşantılarını– kullaktan dolma bilgilerle de olsa, iyi biliyordu); kölelerin akıl babası da sayılmazmış. Her zaman yüksekte konuşur, verdiği karardan dönmez, –insanı şaşırtan deyimiyle– "saygıya değer bir biçimde yaşayıp gider"miş. O zamanın Makar Dolgorukiy'i böyleymiş işte. Ne var ki, herkesin saygısını kazanmıştı. Ama söylenenlere bakılırsa, çekilmez bir adammış da. Azat edilip çiftlikten ayrılınca durum değişmiş, bu kez bir çeşit aziz, bir çilekeş diye anmaya başlamışlar onu. Bunun böyle olduğunu iyi biliyorum.

Anneme gelince, kâhyanın, annemi Moskova'ya öğrenime göndermek için ettiği ısrarlarına karşın, Tatyana Pavlovna on sekiz ya-

şına dek yanında alıkoymuş onu. Biraz eğitmiş, yani biçip dikmeyi, hanım hanımcık yürümeyi, azıcık da okumayı öğretmiş. Annem doğru dürüst yazmayı hiçbir zaman becerememiştir. Makar İvanoviç’le evlenmesine çoktan kararlaştırılmış gözüyle bakıyormuş. Bunun olağanüstü hoş, yapılabilecek en iyi şey olduğu inancındaymış. Kiliseye, böyle zamanlarda, kişinin takınabileceği en durgun, soğuk tavırla gitmiş. Öyle ki, Tatyana Pavlovna dayanamamış, bir ara yanına sokulup “soğuk şey” diye fısıldamış kulağına. Bütün bunları, annemin o zamanki durumunu hep Tatyana Pavlovna anlattı bana. Bu evlenme töreninden tam altı ay sonra da Versilov gelmiş köye.

* * *

Yalnız şunu peşin söylemek istiyorum, Versilov’la annemin yakınlaşmalarının nasıl başladığını hiçbir zaman ayrıntılarıyla öğrenemedim. Akla uygun gelebilecek bir tahminde de bulunamam. Geçen yıl Versilov’un son derece kayıtsız, “ince zekâlı” bir tavırla, ama gene de yüzü kızarak, aralarında bir aşk serüveninin falan geçmediğine, her şeyin *öylece* oluverdiğine beni inandırmaya çalışırken söylediklerini kabullenmekten başka çıkar yolum yok. Buna da hazırım zaten. Öyle olduğuna inanıyorum. Hem Rusçada şu *öylece* sözcüğünün pek hoş da bir anlamı vardır. Ama gene de aralarındaki ilişkinin nasıl başladığını öğrenmeye çalıştım durdum. Bu çeşit çirkin uğraşlardan nefret ederim. Bu çalışmalarımın tek nedeni başkalarının sırlarını öğrenmeye yüzüsüzce bir merak değildir. Unutmamalısınız ki, daha geçen yıla kadar annemi hemen hiç görmemiştim. İleride de anlatacağım ya, Versilov’un rahatı için küçük yaşta el evlerine verildiğim için o zamanki yüzünü anımsamıyorum. Pek güzel olmasaydı, o zamanların Versilov’u gibi bir adam nasıl hoşlanabilirdi ondan? Bu soru, gerçek babamın ilginç bir yanını yansıtaçağından benim için çok önemlidir. Bayağı olduğumdan değil, benim için önemli olmasından ötürü araştırıyorum, öğrenmek istiyorum. O asık suratlı sır küpü adam, gerekli gördüğünde (cebinden çıkarıyormuş gibi) hemencecik takınverdiği o sevimli saflığıyla, o zamanlar “aptal bir enik olduğunu”; pek duyulu olmasa bile, çağdaş uygarlık yolunda o devrin yetişen genç-

liğı üzerinde sonsuz etkisi olan iki edebiyat yapıtını, *Zavallı Anton* ile *Polinka Saksı* daha yeni öylece bir okuduğunu birkaç kez söylemişti bana. *Zavallı Anton*'un etkisi altında kalarak köye gitmiş olabileceğini de ekliyordu. Hem bunu son derece ciddi söylüyordu. Peki bu “aptal enik” ne yapmıştı da, ağına düşürmüştü annemi? Şu anda şöyle bir şey geldi aklıma: Bu yazdıklarımı bir kişi bile okuyacak olsa, aptalca saflığı üzerindeyken, kalkmış, aklının ermeyeceği şeylere kafa yoran, onlar üzerinde hüküm verebileceğini sanan gülünç bir delikanlı diye kahkahalarla gülerdi bana kuşkusuz. Evet, henüz öyle şeylerden anladığım yok. Gururuma düşkünlüğümden böyle söylüyorum sanılmasın. Yirmi bir yaşında koca bir sırgın bu denli deneyimsiz olmasının budalaca bir şey olduğunu bilmez değilim. Ama bana gülen o baya, ben de kendisinin de pek öyle bilgili olmadığını söylerim. Hem bunu ona kanıtlarım da. Kadınlar konusunda son derece bilgisiz olduğumu kabul ediyorum. Zaten bilmek istemiyorum ki bilgi edineyim... Kendi kendime söz verdim, ömrümce tüküreceğim kadınlardan yana. Ama bazı kadınların daha ilk anda güzellik ya da başka erkeği kendilerine çektiklerini; bazılarının, çekici bir yanlarını bulmak için altı ay arama tarama gerektirdiklerini biliyorum. Bu sonunculara tutulabilmek için erkeğin yalnızca çekici yan bulmakta becerikli olması, bir şeylere hazır olması yetmez. Bunların üstünde daha yüksek bir yeteneği de olmalıdır. Bu konuda bilgisiz olmama karşın, bundan kesinlikle eminim. Zaten tersi olsa, bir anda tüm kadınları basit ev hayvanları düzeyine indirmiş olurduk. Onlara karşı da, hayvanlara olduğu gibi davranmamız gerekirdi. Sanırım bundan çoğu erkek de pek hoşlanırdı hani...

Gençlik resmini görmedim ama, annemin pek de öyle güzel bir kadın, bir dilber olmadığını birkaç kişiden duydum. Hiç olmazsa ilk bakışta tutulmak olmazdı ona. Yalnızca “eğlence için” olsa, Versilov başka birisini de seçebilirdi. Vardı da öyle birisi. Oda hizmetçisi Anfisa Konstantinovna Sapojkova hem güzel hem bekârdı. *Zavallı Anton* ile köye gelen Versilov için, kölesinin bile olsa, kilsede kıyılmış nikâhının kutsallığını lekelemek pek ağır olsa gerek. Çünkü gene söyleyeyim, bundan birkaç ay önce, yirmi yıl öncesinden, *Zavallı Anton*'dan bana söz ederken son derece ciddiydi.